

„ПЕСЕН ЗА ЧОВЕКА“, НИКОЛА ВАПЦАРОВ

АНАЛИЗ

Ваний Кроен

Специалност „Чужди езици, литератури и култури“, I курс

Страсбургски университет

Стихотворението започва с диалог между говорителя и една дама на тема „Човекът във новото време“. Двете мнения са противоположни: дамата мрази човека и мисли, че той не заслужава никаква защита. Мъжът от историята, на която тя се позовава, за нея представя човеците изобщо. Примерът на дамата за човека, убил брат си, се превръща в обобщение. Дори по-лошо, подобно на първото убийство от Сътворението насам (на Каин, който убива Авел), братоубийството е станало норма за човека. За разлика от дамата, говорителят (може би самият Вапцаров?) мисли, че човекът може да изкупи греховете си, може постоянно да става по-добър.

Стихотворението хвърля светлина върху много оригинални идеи и асоциации. Както подсказва заглавието, главната тема е човекът във всички негови аспекти и особено неговата двойствена природа, но намираме също темата за живота и смъртта. Тези три първостепенни по важност теми са непрестанно проблематизирани. Какво означава да си човек? Смъртта слага ли край на живота?

Отначало Вапцаров, чрез едно по-скоро банално сравнение, поставя в отношение на контраст човека и животното. Човекът е изначално невинен, но когато се е подхлъзнал към престъпление и очаква присъдата си, той заприличва на затворено и изплашено животно („скот в скотобойна“). Оттук нататък той е принизен, сведен до най-примитивните си, най-неблагородните си животински страни. Превръща се в окаян повален звяр, който се свира слаб и страхлив в тъмните ъгли, за да се скрие. Той става въплъщение на всичко най-отблъскващо...

Но Вапцаров, от друга страна, изтъква далеч не така очевидния нюанс между човека и Човека: „човек“ описва който и да е неопределен човек, докато „Човек“, това е „истинският човек“. Но тогава възниква въпросът как да дефинираме „Човек“ или „истински човек“. Героят на разказаната от говорителя история извървява пътя от „злодея злосторен“ до „Човек“. Написана с главна буква, самата дума зазвучава по-

тържествено и величествено, сякаш назовава идеала за човек. В конкретната история един човек става Човек благодарение на примера на „истински хора“, от които се влияе и вдъхновява. Според текста той се преобразява в нещо друго и по-добро. Сякаш облича нова кожа, получава ново аз, ново като зората, като новия ден, като девствена скала... И изглежда, че това, което отключва този процес, е еволюцията в нагласата на персонажа спрямо смъртта. Той започва да я вижда по нов начин. Преминаването от човек към Човек се случва през осъзнаването на собствената смъртност. Това е, което позволява на героя да стане друг.

Вапцаров сравнява смъртния и безсмъртния човек (второто е оксиморон, който обаче е оправдан в поезията). Така тази история разказва, че когато осъденият на смърт проумее, че е излишно да се страхува от своя палач, приемането на смъртта започва да означава абсолютно приемане на своята участ и осъзнаване на невъзможността да ѝ се противопоставим. Тук лексиката, свързана със светлината, присъства осезателно в текста (зората, блясък, звезда) и това внушава свободата, която това осъзнаване и приемане носи: сякаш човек сваля тежест от плещите си... Той вече не се бои от смъртта. И когато запява, тази свобода плаши всички. Дори „мрака ударил на бег“! Дали под „мрак“ трябва да разбираме мрачните мисли, които минават през ума на затворниците? Или самата смърт, която не би могла да покоси една душа, толкова свободна, че би се изплъзнала между костеливите ѝ пръсти? Каквото и да е, тази свобода прави от него безстрашен човек, когото звездите поздравяват. Мисълта, че „ще мре“, у него веднага е последвана от друга – че „животът ще дойде по-хубав от песен“, защото смъртта не може да спре движението му напред към ново начало. Ново начало има и в поемата – „започва“ нейната развързка. Метаморфозата на човека в Човек – безсмъртен – ще бъде ли за него нов път от татък живота, ново раждане след смъртта?

Темата за живота е ключова в творчеството на Вапцаров. В неговото стихотворение „Вяра“ лирическият говорител иска да може да направи всичко за Живота, и най-вече неща, които биха изложили живота му на риск. Според казаното в самото стихотворение дори смъртта в името на живота позволява неговото продължение. Затова не са и не могат да бъдат открити патроните, които да убият Свободата, Живота и Вярата. Изглежда, че Вапцаров силно вярва в способността на човека да се променя, за него тя е основна характеристика на човека, който е в състояние да става по-добър и да подобрява заобикалящото го общество, като не се подчинява на детерминизми от всякакъв род (Спиноза).

Най-изненадващото в „Песен за човека“ е прякото обръщение към читателя: „Как мислиш, читателю, ти?“. Лирическият говорител изисква от читателя неговото мнение за историята, която току-що е разказал. Подканата е толкова настоятелна, че е трудно човек да не се подчини. Щом е така, ето моето мнение: мисля, че това стихотворение поставя два основни въпроса. Първият е за възкръсването на доброто и свободата в душата на лошия, на престъпника. Оценявам парадокса и пълното преобръщане на ситуацията в историята на осъдения на смърт, която се превръща в историята на едно (пре)раждане. Вторият въпрос е за живота: героят вече не се страхува от смъртта и точно това му „пречи“ да умре в окончателния смисъл на думата. Оценявам също и парадокса, който се състои в това, че осъденият на смърт става безсмъртен. Но както казва и лирическият говорител в края на стихотворението, историята не е „ужасна“ (както мисли дамата), това е „прекрасна“ история. Според него героят е възхитителен и възвишен и аз се присъединявам към неговата оценка. Това стихотворение е изпълнено с надежда за втори шанс, което го прави прекрасно стихотворение.

прев. Миряна Янакиева